

23 HAZİRAN 2019 İSTANBUL TEKRAR SEÇİMLERİ

SEÇMEN DAVRANIŞI AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

EMRE ERDOĞAN
ÖZGE KEMAHLIOĞLU
MERT MORAL
ERSİN KALAYCIOĞLU
EMRE TOROS

İPM | IPC
İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ
SABANCI ÜNİVERSİTESİ KAMPUSU
İSTANBUL POLICY CENTER
AT SABANCI UNIVERSITY

infakto RESEARCH WORKSHOP

23 HAZİRAN 2019 İSTANBUL TEKRAR SEÇİMLERİ SEÇMEN DAVRANIŞI AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

EMRE ERDOĞAN, İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
ÖZGE KEMAHLIOĞLU, SABANCI ÜNİVERSİTESİ
MERT MORAL, SABANCI ÜNİVERSİTESİ
ERSİN KALAYCIOĞLU, SABANCI ÜNİVERSİTESİ
EMRE TOROS, HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Ekim 2019

Emre Erdoğan Galatasaray Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olan Emre Erdoğan aynı bölümde doktorasını tamamladı. 1996'dan itibaren kamuoyu araştırmaları yapan Erdoğan 2003 yılında bağımsız bir araştırma şirketi olan Infakto RW'yu kurdu. 2005 yılından itibaren Boğaziçi Üniversitesi ve İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde yarı zamanlı olarak Araştırma Metotları ve İstatistik dersleri veren Erdoğan, 2015 yılından itibaren İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tam zamanlı öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Prof. Dr. Erdoğan; dış politika ve kamuoyu, siyasal katılım, genç ve çocuğun iyi olma hali; gönüllülük, sosyal sermaye ve sosyal gelişim konularında çok sayıda araştırma yürütmüş ve yayın yapmıştır.

Özge Kemahlıoğlu Doç. Dr. Özge Kemahlıoğlu 2009 yılından bu yana Sabancı Üniversitesi Siyaset Bilimi programında çalışmaktadır. 2006 yılında Columbia Üniversitesi'nden doktora derecesini aldıktan sonra Florida State Üniversitesi'nde ve ziyaretçi olarak Rice Üniversitesi'nde çalışmıştır. Siyasi partiler, yerel hükümetlerin siyasi ekonomisi, kaynak dağılımının siyaseti ve seçimler ilgi alanlarını oluşturmaktadır. Bu konulardaki tek yazarlı ve ortak çalışmaları Comparative Politics, Journal of Politics, Journal of Theoretical Politics, Latin American Politics and Society, South European Politics and Society ve Public Choice dergilerinde yayınlanmıştır. 2012 yılında ECPR yayınevi tarafından yayınlanan "Agents or Bosses? Patronage and Intra-party Politics in Argentina and Turkey" isimli kitabın yazarıdır. 2015 BAGEP ve 2015 Üstün Ergüder Araştırma ödüllerinin sahibidir.

Mert Moral Dr. Mert Moral doktora derecesini siyaset bilimi alanında 2017 yılında Binghamton Üniversitesi'nden (SUNY Binghamton) almıştır ve o tarihten bu yana Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bölümler Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Araştırma alanları seçmen davranışı, siyasi katılım, siyasi kutuplaşma, karşılaştırmalı siyaset, siyaset metodolojisi ve Türkiye siyasetidir. Bu alanlardaki araştırmalarından bazıları American Journal of Political Science, Political Behavior, Political Research Quarterly ve Electoral Studies gibi dergilerde yayımlanmıştır. 2018 BAGEP ödülü sahibidir.

Ersin Kalaycıoğlu Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu'nun uzmanlık dalı karşılaştırmalı siyaset olup, bu dal içinde siyasal katılma ve siyasal temsil konularında uzmanlaşan Prof. Kalaycıoğlu'nun Türkçe ve İngilizce yayınlanmış sekiz kitabı, on iki adet kitap boyutlarında meslektaşları ile birlikte kaleme aldığı çeşitli araştırmaların sonuçlarını irdeleyen araştırma raporları ve yine Türkçe ve İngilizce olarak hakemli bilimsel, uluslararası dergi ve kitaplarda yayınlanmış olan makaleleri vardır. 1977–1984 yılları arasında İstanbul Üniversitesi İktisat ve Siyasal Bilimler Fakültelerinde, 1984–2002 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde, 2002-2004 yılları arasında Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi ve Eylül 2004 ile Eylül 2007 arasında Işık Üniversitesi rektörü olarak çalışan Prof. Kalaycıoğlu, halen Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Emre Toros Prof. Dr. Emre Toros lisans ve yüksek lisans derecelerini Ortadoğu Teknik Üniversitesi, doktora derecesini ise Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünden almıştır. Doktora sonrası çalışmalarını Stanford Üniversitesi'nde yürüten Prof. Toros halen Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Aynı zamanda King's College London'da misafir öğretim üyesidir. Türkiye siyaseti, seçmen davranışı ve seçim aksaklıkları üzerine uzmanlaşan Prof. Toros'un makaleleri Democratization, International Journal of Electoral Forecasting, Turkish Studies ve British Journal of Middle Eastern Studies gibi dergilerde yayınlanmıştır.

İstanbul Politikalar Merkezi

İstanbul Politikalar Merkezi (İPM) demokratikleşmeden iklim değişikliğine, transatlantik ilişkilerden çatışma analizi ve çözümüne kadar, önemli siyasal ve sosyal konularda uzmanlığa sahip, çalışmalarını küresel düzeyde sürdüren bir politika araştırma kuruluşudur. İPM araştırma çalışmalarını üç ana başlık altında yürütmektedir: İstanbul Politikalar Merkezi-Sabancı Üniversitesi-Stiftung Mercator Girişimi, Demokratikleşme ve Kurumsal Reform, Çatışma Çözümü ve Arabuluculuk. İPM, 10 yılı aşkın süredir, karar alıcılara, kanaat önderlerine ve paydaşlara uzmanlık alanına giren konularda tarafsız analiz ve yenilikçi politika önerilerinde bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

YÖNTEM 6

Giriş ve Kapsam 6

Saha Çalışması ve Örneklem 6

Veri Kontrol ve Analiz 7

BULGULAR 8

23 Haziran Seçimlerinde Oy Verme Davranışı 8

Yerel Yönetim Hizmetleri ve Seçimler 13

Siyasi Tercihlerde Psikolojik Faktörler 15

Seçimde Bilgi Kaynakları ve "Yalan Haber" Kullanımı 17

Siyasi Parti Tercihleri ve Parti Tabanlarına Uzaklık 19

SONUÇ 22

ŞEKİLLER

Şekil 1. Siyasi parti tercihine göre 23 Haziran seçimlerinde oy verme davranışı 8

Şekil 2. İstanbul seçmenlerinin oy verme davranışındaki değişim 8

Şekil 3. Aday/ittifak tercihine göre 31 Mart seçimlerinde oy verilen adayı tercih etme sebebi 12

Şekil 4. Aday/ittifak tercihine göre 23 Haziran seçimlerinde oy verilecek adayı tercih etme sebebi 13

Şekil 5. Siyasi parti tercihine göre harcamaların kısılmasını destekleme 14

Şekil 6. Bütçe açığı vermemek için harcamaların kısılması gerektiği düşünülen hizmetler (iki cevap) 14

Şekil 7. Bütçe açığı vermemek için harcamaların kısılması gerektiği düşünülen hizmetler (ilk cevap) 15

Şekil 8. Türkiye'nin bugünkü en önemli sorunu 15

Şekil 9. Türkiye'nin bugünkü en önemli sorununa en iyi çözümü getirebilecek siyasi parti ve lider 16

Şekil 10. İstanbul'un bugünkü en önemli sorunu 16

Şekil 11. İstanbul'un bugünkü en önemli sorununa en iyi çözümü getirebilecek siyasi parti ve lider 16

Şekil 12. Siyasi parti tercihine göre önümüzdeki 1 yıl içinde ekonomik durumdan beklenti 17

Şekil 13. 23 Haziran seçimleriyle ilgili bilgi alınan kaynaklar 17

Şekil 14. Siyasi parti tercihine göre 23 Haziran seçim sürecinde ne sıklıkla yalan haberlerle karşılaşıldığı 18

Şekil 15. Siyasi parti tercihine göre 23 Haziran seçim sürecinde hangi tarafın destekçilerinin daha fazla yalan haber kullandığını düşünme 18

Şekil 16. En yakın hissedilen siyasi parti 19

Şekil 17. Siyasi parti tercihine göre taraftarlarına en yakın hissedilen siyasi parti 19

Şekil 18. Siyasi parti tercihine göre taraftarlarına en uzak hissedilen siyasi parti 19

Şekil 19. Aday/ittifak tercihine göre tekrar edecek 23 Haziran seçimlerinin adilliği hakkındaki düşünceler (adil olacaktır yanıtlarının oranı) 20

Şekil 20. Aday/ittifak tercihine göre 23 Haziran seçimlerinde oy sayımlarının doğru yapılacağına dair inanç (inanıyorum yanıtlarının oranı) 20

Şekil 21. Halka en yakın siyasi lider 20

Şekil 22. Aday/ittifak tercihine göre Recep Tayyip Erdoğan'ın uyandırdığı duygular ("çok sık" ve "sık" yanıtlarının yüzdesi) 21

Şekil 23. Aday/ittifak tercihine göre Ekrem İmamoğlu'nun uyandırdığı duygular ("çok sık" ve "sık" yanıtlarının yüzdesi) 21

TABLOLAR

Tablo 1. Katılımcıların siyasi tutum ve demografik göstergeleri 10

Tablo 2. Harcamaların kısılmasını destekleme 13

Tablo 3. Siyasi parti tercihine göre Türkiye'nin bugünkü en önemli sorunu 15

YÖNTEM

Giriş ve Kapsam

31 Mart 2019'da yapılan yerel seçimler sonrasında Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) 7 Mayıs 2019 tarihinde vermiş olduğu seçimin iptali ve tekrarı kararı neticesinde 23 Haziran 2019'da tekrarlanan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde Millet İttifakı/Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) adayı Ekrem İmamoğlu ile Cumhur İttifakı/Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) adayı Binali Yıldırım arasında ilk seçimde 13,963 olan oy farkı 806,014'e yükseldi.

23 Haziran 2019'da yapılan tekrar seçiminde iki aday arasında muhalefet adayı lehine oluşan bu yüksek fark dışında:

- 31 Mart 2019'da yapılan yerel seçimlerde İstanbul ve birçok diğer büyükşehirde herhangi bir aday göstermeyerek Millet İttifakı adaylarını destekleyen Halkların Demokratik Partisi ile seçmenleri seçim sonucuna doğrudan etki etmişlerdir.
- 31 Mart 2019'da yapılan seçimlerde yarışan irili ufaklı muhalefet partilerinin adayları ile birçok bağımsız aday Ekrem İmamoğlu lehine tekrar seçimden çekilmiş ve böylece muhalefet (toplam %0,8'den az oy alan Saadet Partisi adayı Necdet Gökçınar, Vatan Partisi adayı Mustafa İlker Yücel ile toplamda %0,08 oy alan on yedi bağımsız aday dışında) tek bir aday etrafında birleşmiştir.

Bu bağlamda İstanbul seçmenlerinin görüş ve seçime katılım ve oy verme davranışlarında geçmiş yıllarda yapılan saha çalışmalarına nazaran gözlemlediğimiz önemli değişikliklerin önümüzdeki yıllarda Türkiye siyasetine yön verme olasılıkları oldukça yüksektir.

Aşağıda ilk olarak araştırmada faydalandığımız saha çalışmasının yöntemi ve aşamaları hakkında, ardından raporda kullandığımız veri seti hakkında bilgi verilmekte; son olarak da saha çalışmasında katılımcılara sorulan çeşitli sorular ile katılımcıların 23 Haziran 2019'daki seçimde kullanacaklarını ifade ettikleri oylar arasındaki örüntüler incelenmektedir.

Saha Çalışması ve Örneklem

Saha çalışmasında kullanılan örneklemin tasarlanması ve soru cetvelinin belirlenmesi İstanbul Bilgi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Emre Erdoğan, Sabancı Üniversitesi öğretim üyeleri Doç. Dr. Özge Kemahlıoğlu, Dr. Mert Moral ve Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu ile Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Emre Toros tarafından yapılmıştır. Soru cetvelinde daha evvel yapılan çalışmalarda ön sınaması yapılan ve sorunsuz biçimde çalıştığı görülen soruların kullanılmasından dolayı saha çalışmasında katılımcılara sorulan sorular için herhangi bir ön sınama yapılmasına gerek görülmemiştir.

YSK'nın 7 Mayıs 2019 tarihli kararı ile 23 Haziran 2019 tarihinde yapılan seçimin arasındaki oldukça kısa süre sebebiyle örneklem belirlenirken araştırmacıların da geçmiş çalışmalarında kullanageldiği ve uluslararası standartlara uygun bir prosedür olan, Türkiye İstatistik Kurumu ve Adrese Dayalı Kayıt Sistemi kayıtlarına dayanan tesadüfi (rastsal) yöntem kullanılamamıştır. Bu sebeple anket metodolojisi açısından yenilikçi olarak nitelendirilebilecek tesadüfi bir örneklem oluşturulma yoluna gidilmiştir.

Araştırmacıların da geçmiş çalışmalarında ülke seviyesinde örneklemler oluşturulurken kullandıkları NUTS-2 bölgelerinin bu çalışmada kullanılamamasının yegâne sebebi araştırmanın hedefi olan İstanbul ilinin tek başına bir NUTS-2 bölgesi oluşturmasıdır. Örneklemin oluşturulması aşamasında İstanbul ilinin 39 ilçesi arasında tesadüfi bir seçim yapılmamasının nedenleri ise geçmiş seçimlerde gerek ilçeler arasında gerekse de her bir ilçenin kendi içerisindeki mahalleler arasında oy verme davranışı ve demografik açılardan oldukça yüksek varyans olmasından dolayı olabildiğince yüksek sayıda ilçeyi içeren bir örneklem oluşturma gayesidir. Bu doğrultuda aynı amaçla kullanılabilecek en düşük agregasyon birimi olan İstanbul ilinin 961 mahallesi arasından ziyaret edilecek mahallelerin tesadüfi olarak seçilmesi yoluna gidilmiştir.

Saha çalışmasında ziyaret edilecek mahallelerin belirlenmesi için ilk olarak YSK'nın 2014 yerel seçimleri, 2014 ve 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimleri, 2017 halkoylaması ve 2015 Haziran, 2015 Kasım ve 2018 Haziran tarihli milletvekili seçimleri için sandık seviyesinde yayımladığı veriler bir araya getirilmiş, ardından bu veriler mahalle ölçeğine çıkarılmıştır. Siyasi parti ve adayları ile seçim ittifaklarının bu

seçimlerde mahalle seviyesinde aldıkları oy sayıları ile aynı tür seçimler arasında bu sayılarda oluşan değişiklikler dikkate alınarak İstanbul'daki 959 mahalle küme (cluster) analizine tabi tutulmuş, böylece İstanbul'daki tüm mahalleler arasından geçmiş seçimlerde oy verme davranışı açısından birbirlerine benzer mahallelerden mütevellit altı adet küme oluşturulmuştur. 31 Mart 2019 seçimi ile 23 Haziran 2019 tekrar seçiminde YSK'nın kısıtlı bulduğu seçmenler dışında seçmen listeleri değişmediğinden, bu mahalle kümeleri tabakalandırılarak her bir mahalle kümesinin güncel toplam seçmen sayılarına orantılı olarak örnek büyüklükleri belirlenmiştir. Saha çalışması için %95 güven aralığında +/- 0.03 hata payı hedeflenmiş, bu amaçla toplam 125 mahallenin her birinden sekizer katılımcı ile görüşülmesi planlanmıştır.

Bu aşamada son şekli verilen soru cetveli saha araştırmasını yöneten İnfakto Araştırma'nın gözetiminde araştırmada görev alacak anketör ekibiyle birlikte bir kez daha incelenmiş ve ardından anketörlerin eğitimleri tamamlanmıştır. Anketörlere verilen eğitimde anketörlere soru cetvelinde yer alan soruların içerikleri anlatılmış, ayrıca anket formundaki her bir soru üzerinden detaylıca geçilerek anketörlerin soruların soruş biçimi, içerikleri ve neyi ölçmeyi amaçladıkları gibi konuları anlamaları sağlanmıştır. Anketörlere ayrıca ziyaret ettikleri hanelerdeki hane halkından belirlenen tesadüfi seçim yöntemine göre yalnız seçime katılma yeterliliğine sahip, 18 yaş üzerinde tek bir kişiyi saptamaları, ardından o kişiyle yüz yüze ve mümkünse yalnız olarak görüşmeleri istenmiştir.

Araştırma yürütücüleri tarafından belirlenen mahalle kümeleri içerisinden bu kümelerin toplam seçmen sayılarına orantılı ancak tesadüfi olarak belirlenen 125 mahallenin her birinde saha araştırması firması tarafından rastlantısal olarak belirlenen iki sokakta anketlerin uygulanması aşamasına ise 7 Haziran 2019 tarihinde başlanmış ve saha çalışması 18 Haziran 2019 tarihinde tamamlanmıştır. Anket çalışmasının dizayn edilmesi ve gerçekleştirilmesi aşamalarında herhangi bir kota ve hane adresleri ile katılımcıların belirlenmesinde herhangi bir ikame işlemi uygulanmamış; İstanbul'un 37 ilçesinde toplam 1019 anket başarıyla tamamlanmıştır.

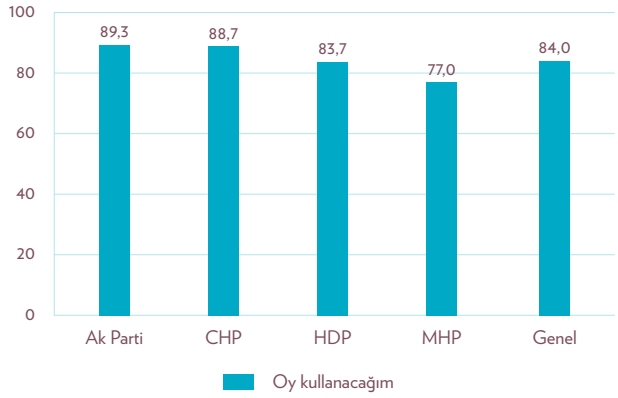
Veri Kontrol ve Analiz

Araştırma firması tarafından veri girişlerinin tamamlanması ve ilk etapta araştırma firması, ardından da araştırmacılar tarafından yapılan veri denetimlerinin tamamlanmasının ardından araştırmada kullanılan veri setine son hali verilmiştir.

BULGULAR

23 Haziran Seçimlerinde Oy Verme Davranışı

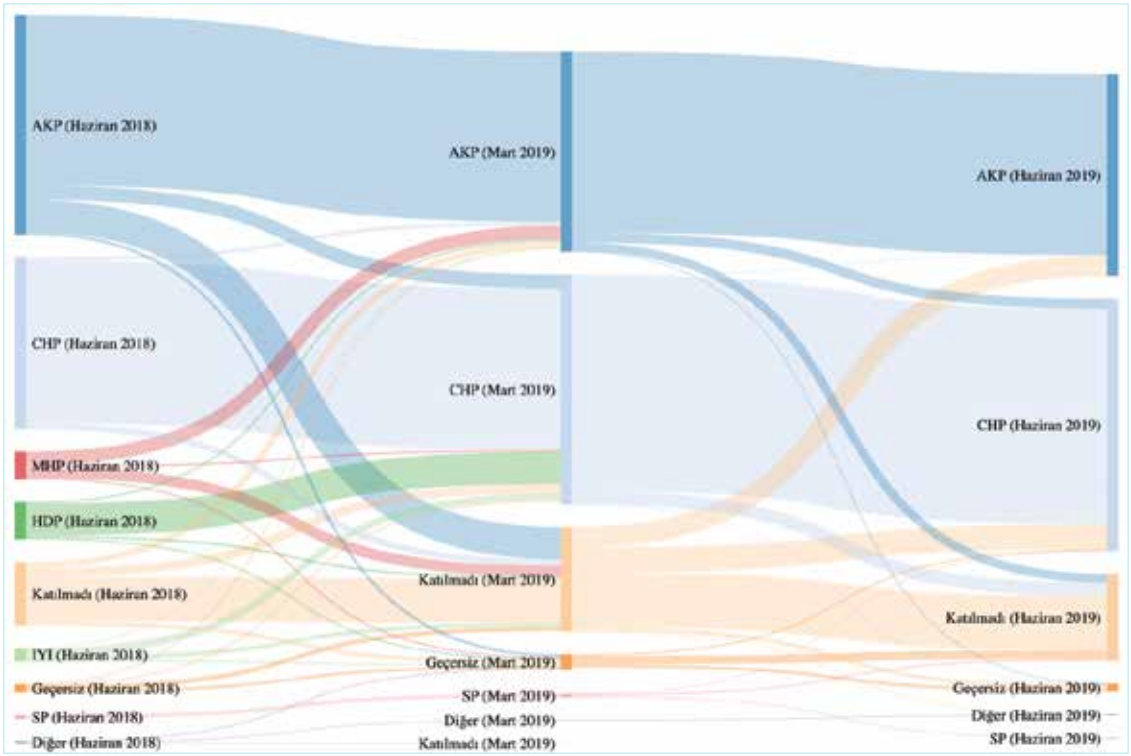
Şekil 1. Siyasi parti tercihine göre
23 Haziran seçimlerinde oy verme davranışı (%)

31 Mart seçimlerinde seçime katılma oranı yüzde 84 olurken, bu oran 23 Haziran seçimlerinde yüzde 85'e çıkmıştır. Araştırmamızda 23 Haziran 2019'da yapılacak tekrar seçimine katılma ihtimalleri ile ilgili soruya katılımcıların verdiği cevaplar soldaki grafikte görülmektedir.

Toplamda yüksek ihtimalle (8-10 "Kesinlikle Oy Kullanacağım") oy kullanma niyeti olduğunu belirten kişi oranı yüzde 84 olmuştur. Oy kullanma niyetleri ile siyasi parti tutma arasındaki ilişkiyi incelediğimizde oy kullanma niyetinin en yüksek olduğu katılımcıların AK Parti ve CHP'yi tutanlar olduğu görülmektedir. 23 Haziran seçimlerinde oy kullanacağını belirten AK Parti'lilerin ve CHP'lilerin oranı yüzde 89'dur. Bu açıdan yarışın gerçekte bu iki partinin adayı arasında gerçekleşiyor olması tabii ki önemlidir. Oy kullanacağını belirten HDP taraftarlarının oranı da oldukça yüksek olarak gözlemlenmektedir. HDP'yi tutanların yüzde 84'ü 23 Haziran seçimlerinde oy kullanacağını belirtmiştir. MHP'yi tutanlar arasında da oy kullanma niyetinin yalnız AK Parti ve CHP'ye göre değil, HDP'yi tutanlara kıyasla da düşük kalmış olduğunun ise ayrıca altı çizilmelidir. Bu oran yüzde 77'dir.

Şekil 2. İstanbul seçmenlerinin oy verme davranışındaki değişim

Çalışmamızda katılımcılara aşağıda etraflıca incelenen siyasi tutumları ve 23 Haziran 2019 tarihinde yapılan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı tekrar seçimindeki oy verme davranışlarına dair sorduğumuz sorular yanında 24 Haziran 2018'de yapılan Milletvekili Seçimleri ile 31 Mart 2019'da yapılan İstanbul Belediye Başkanlığı seçimlerinde oy kullanıp kullanmadıkları ile oy kullandıkları takdirde bu seçimlerde hangi parti ya da ittifakların milletvekili veya belediye başkanı adaylarına oy verdikleri de sorulmuştur. Yukarıdaki grafik 24 Haziran 2018'den bu yana yapılan üç genel ve yerel seçim için sorulan toplam altı soruyu kullanarak İstanbul seçmenlerinin oy verme davranışlarında zaman içerisinde gözlemlediğimiz değişimleri özetlemektedir. Grafik soldan sağa doğru kronolojik sıra ile incelendiğinde sırasıyla 24 Haziran 2018 Milletvekili ve 31 Mart 2019 Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimleri ile 31 Mart ve 23 Haziran 2019 seçimleri arasındaki oy geçişlerini göstermektedir.

Bu karşılaştırmalardan ilkine göre 24 Haziran 2018'de yapılan milletvekili seçimlerinde AK Parti'ye oy veren seçmenlerin önemli bir bölümü (yüzde 6,25) 31 Mart'ta CHP adayı Ekrem İmamoğlu'na oy verdiğini ifade ederken, 31 Mart'ta gerçekleştirilen seçimde AK Parti adayı Binali Yıldırım'a oy verdiğini ifade eden CHP seçmeni oranı bunun oldukça altında (yüzde 2) ve hata payının altındadır. 24 Haziran 2018'de diğer muhalefet partilerine oy verdiğini ifade eden seçmenler arasından 31 Mart'ta yapılan ilk İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminde Binali Yıldırım'ı desteklediğini ifade edenlerin oranları ise anket çalışmasında hesapladığımız hata payının altında kalmakta ve istatistiki olarak sıfırdan anlamlı derecede farklılık göstermemektedir. 24 Haziran 2018'de MHP'ye oy verdiğini belirten seçmenlerin hemen hemen yarısı 31 Mart'ta Binali Yıldırım'ı desteklemişken, MHP seçmenleri arasından Ekrem İmamoğlu'na oy kayışı ise yine istatistiki olarak anlamlı değildir.

31 Mart 2019'da yapılan ilk belediye başkanlığı seçimi ile 23 Haziran 2019'daki tekrar seçimi mukayese ettiğimizde ise 31 Mart'taki Binali Yıldırım seçmenlerinin yüzde 5'inin Ekrem İmamoğlu'na oy vereceğini, yüzde 4'ünün ise seçime katılmayacağını ifade ettiğini gözlemlemekteyiz. Ekrem İmamoğlu seçmenlerinden Binali Yıldırım'a oy geçişi istatistiki olarak anlamlı olmamakla birlikte, İmamoğlu seçmenlerinden tekrar seçime katılmayacağını ifade edenlerin oranı yüzde 6 civarındadır.

31 Mart seçiminde Saadet Partisi adayı Necdet Gökçınar'a oy verdiğini ifade eden katılımcıların yüzde 12'si 23 Haziran 2019'daki tekrar seçimde İmamoğlu'na oy vereceğini söylerken, SP seçmenleri arasından Binali Yıldırım'a herhangi bir oy geçişi ise gözlemlememekteyiz.

Öte yandan ilk seçimde geçersiz oy kullandığını ifade eden seçmenlerin yüzde 12'si ile seçime katılmadığını ifade edenlerin yüzde 25'i 23 Haziran'da İmamoğlu'na oy vereceklerini ifade etmişlerdir. 31 Mart'ta gerçekleştirilen seçimin ertesinde uzun süre tartışma konusu olan geçersiz oylar ve İstanbul'da ülke genelinin altında kalan seçime katılım oranı dikkate alındığında bu iki grup seçmenin davranışları seçim sonuçları açısından oldukça yüksek önem teşkil etmektedir. Bu iki gruptan 23 Haziran'da yapılan tekrar seçimde Binali Yıldırım'a oy geçişlerini incelediğimizde oylarını bilerek geçersiz kılan seçmenlerden Binali Yıldırım'a herhangi bir geçiş gözlemlemiyorken, 31 Mart'ta seçime katılmamış seçmenlerin yüzde 20'sinin 23 Haziran'da Yıldırım'ı destekleyeceğini ifade ettiğini gözlemlemekteyiz.

Bu noktada yapılabilecek bir başka karşılaştırma da katılımcıların 23 Haziran 2019'da yapılan tekrar seçimleri ile bu tarihten bir yıl önce, 24 Haziran 2018'de yapılan milletvekili seçimlerindeki oy verme davranışlarının karşılaştırmasıdır. Bu karşılaştırma bize tuttukları partinin aday tercihi ve benzeri sebeplerle belediye başkanlığı seçiminde oy tercihleri farklılaşabilecek olan partizan seçmenlerin oy verme davranışlarında herhangi bir değişiklik olup olmadığı ile ülkemizdeki ideolojik ve partizan kutuplaşmanın en önemli sonuçlarından biri olan oy verme davranışında artan sürekliliği göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Ülkemizde son yıllarda artan partizan ve ideolojik kutuplaşma sonucu yüzer geçer seçmen sayısındaki azalmanın önemli bir tezahürü olarak gösterilebilecek bir olgu olarak, 24 Haziran 2018'de AK Parti'ye oy verdiğini belirten katılımcıların beşte dördü 23 Haziran 2019'da AK Parti adayı Binali Yıldırım'a oy vereceklerini belirtmişlerdir. Öte yandan, AK Parti seçmenlerinin onda birlik bir bölümü 23 Haziran 2019'da seçime katılmayacağını, yüzde 11'lik bir bölümü ise bu seçimde Ekrem İmamoğlu'na oy vereceğini ifade etmektedir. Raporun diğer bölümlerinde de altını çizdiğimiz YSK'nın seçimin tekrarı kararı vermesine ve iki seçim arasındaki bir yıllık süre boyunca oluşan makroekonomik sorunlara bir tepki olarak okunabilecek AK Parti seçmenlerinin oy verme davranışındaki bu değişim muhalefet partisi seçmenleri arasında gözlemlenmemektedir.

24 Haziran 2018'de CHP'ye oy vermiş seçmenlerin yüzde 94'lük oldukça büyük bir bölümü 23 Haziran'da Ekrem İmamoğlu'na oy vereceğini belirtirken, Cumhuriyet Halk Partisi seçmenlerinin ancak yüzde 5,4'lük bir bölümü seçimde oy kullanmayacağını ifade etmektedir. CHP seçmenlerinde gördüğümüz bu yüksek oranda seçime katılım ve oy verme davranışlarını, CHP'nin ittifak ortağı İYİ Parti seçmenlerinde de gözlemlemek-

teyiz. İYİ Parti seçmenlerinden seçime katılmayacağını ifade edenlerin oranı görece daha yüksek (yüzde 10) olmasına rağmen, bu katılımcılar arasında İmamoğlu'na oy vereceğini ifade edenlerin oranı yüzde 90 olarak ölçülmektedir. 31 Mart ve 23 Haziran 2019 seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı için aday göstermeyerek, CHP adayı Ekrem İmamoğlu'na destek veren HDP'nin seçmenlerinde ise seçime katılmama oranı CHP ve İYİ Parti seçmenlerinden biraz daha yüksek (yüzde 14) olmakla birlikte, Ekrem İmamoğlu'na destek vereceğini belirten katılımcıların oranı da azımsanamayacak derecede yüksektir (yüzde 83). 31 Mart ve 23 Haziran seçimlerinde Millet İttifakı adayı Ekrem İmamoğlu'nu desteklemek yerine kendi adayını çıkaran Saadet Partisi'nin seçmenlerinin ise ancak yüzde 12'si 23 Haziran'daki tekrar seçimde Ekrem İmamoğlu'na destek vereceğini ifade etmektedir. Öte yandan SP seçmenlerinin yarısından çoğu (yüzde 53) tekrar seçime katılmayacaklarını ifade etmişlerdir.

Son olarak, AK Parti'nin Cumhur İttifakı'ndaki ortağı MHP seçmenlerinin oy verme davranışlarının seçim sonucuna ne ölçüde etki ettiğini anlamak amacıyla 24 Haziran 2018'de MHP'ye oy veren seçmenlerin 23 Haziran 2019'daki oy verme davranışlarını incelediğimizde MHP seçime katılımlarının AK Parti seçmeninden farklı olarak oldukça düşük kaldığını (yüzde 65), ancak tekrar seçiminde İmamoğlu'na oy vereceğini ifade eden MHP seçmenlerinin 24 Haziran 2018'de bu partiye oy veren seçmenlerin ancak sekizde birini (yüzde 12) oluşturduğunu görmekteyiz. MHP seçmenlerinin yarıdan fazlası (yüzde 54) ise Cumhur İttifakı adayı Binali Yıldırım'a oy vereceklerini ifade etmişlerdir.

Özetle, 31 Mart 2019'da iki aday arasında ortaya çıkan oldukça az sayıdaki oy farkının 23 Haziran'da İmamoğlu'nun lehine açılmasında 31 Mart'ta Binali Yıldırım'ı destekleyen ve geçersiz oy kullanan seçmenler ile seçime katılmayan daha küçük bir grup seçmenin önemli rol oynadığı görülmektedir. Bununla birlikte Binali Yıldırım'ın her iki seçimde de aldığı başarısız neticenin önemli nedenleri arasında MHP seçmenlerinin ancak yarısından ve HDP seçmenlerinden oldukça düşük oranda destek alabilmiş olması ile Millet İttifakı ortakları CHP, İYİ Parti ve Saadet Partisi seçmenlerinden hiç destek alamamış olması sayılabilir.

Tablo 1. Katılımcıların siyasi tutum ve demografik göstergeleri

31 Mart 2019 -> 23 Haziran 2019	AK Parti -> AK Parti	AK Parti -> CHP	Diğer -> CHP	CHP -> CHP
İdeolojik Pozisyon	9.246	3.715	5.068	2.559
Kutuplaşma Algısı	6.925	4.251	4.049	4.901
Ekonomi (Geçmiş)	3.283	4.395	4.547	4.492
Ekonomi (Gelecek)	2.526	3.806	3.465	4.014
Kadın Oran (%)	0.496	0.580	0.604	0.498
Gelir	0.495	0.466	0.417	0.523
Dindarlık	5.274	3.112	3.222	2.873
Yaş	40.196	38.082	37.889	38.502
Kürtçe (%)	0.118	0.231	0.143	0.192
Eğitim	4.168	4.570	5.066	4.891

Tablo 1'de sırasıyla 31 Mart ve 23 Haziran 2019'daki İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin her ikisinde de AK Parti adayı Binali Yıldırım'a oy verdiğini/vereceğini ifade eden 405, ilk seçimde Binali Yıldırım'a oy verdiğini ancak 23 Haziran'daki tekrar seçimde CHP adayı Ekrem İmamoğlu'na oy vereceğini ifade eden 20, ilk seçime katılmadığını, geçersiz oy kullandığını, ya da diğer adaylara oy verdiğini ancak tekrar seçimde Ekrem İmamoğlu'na oy vereceğini ifade eden 20[1] ve her iki seçimde de Ekrem İmamoğlu'na oy verdiğini/vereceğini ifade eden 486 katılımcının çeşitli siyasi tutum ve demografik sorulara verdikleri cevapların ortalama değerleri verilmiştir. Bu bağlamda Tablo 1 her iki seçimde de AK Parti ya da CHP adaylarına oy veren partizan seçmenler ile oy verme davranışı değişen ve böylece tekrar seçimin sonucuna doğrudan etki eden diğer iki grup seçmenlerin siyasi tutum ve demografik farklılıkları ışığında 23 Haziran'daki tekrar seçimin sonucuna etki etmiş olabilecek faktörleri anlamamıza olanak sağlamaktadır.

1'in en solu, 10'un ise en sağı gösterdiği 10 puanlık ideoloji/sol-sağ skalasında kendilerini konumlandırmalarını istediğimizde; partizan AK Parti seçmenleri kendilerini aşırı sağda konumlandırırken, CHP seçmenleri kendilerini oldukça solda konumlandırmaktadırlar. İlk seçimde AK Parti adayına oy verdiğini ifade eden ancak tekrar seçimde CHP adayı İmamoğlu'na oy vereceğini belirten seçmenler ise CHP seçmenlerine göre merkeze daha yakın olmakla beraber ideolojik konumlarını sol olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte İmamoğlu'nun 23 Haziran'da ilk seçimde başka parti adaylarına oy vermiş ya da seçime katılmamış/geçersiz oy kullanmış aynı sayıda merkez (sağ) seçmenden de destek aldığı görülmektedir.

AK Parti ve CHP'nin aralarındaki ideolojik farklılıkları nasıl algıladıklarını ölçmek için aynı skala üzerinde AK Parti ve CHP'yi konumlandırmalarını istediğimiz katılımcılarımızın bu iki soruya verdikleri cevapları kullanarak yarattığımız "kutuplaşma algısı" değişkeni bize siyasi kutuplaşmanın seçmen davranışına olası etkileri hakkında fikir vermektedir. Buna göre her iki seçimde de aynı partiye oy veren partizan seçmenlerin kutuplaşma algıları oy verme davranışında değişiklik gözlemlediğimiz iki gruptan da oldukça yüksektir. İki parti arasında ideolojik olarak daha az fark olduğunu düşünen seçmenlerin iki partiyi birbirlerinden neredeyse taban tabana zıt konumlandıran (özellikle AK Partili) seçmenlere nazaran oy verme davranışlarını değiştirmeye daha yatkın olmaları ise beklenen bir durumdur.

Oy verme davranışlarını değiştiren seçmenlerin Türkiye'nin ekonomik durumuna dair görüşleri incelendiğinde bu seçmenlerin görüşlerinin AK Parti seçmenlerindense CHP seçmenlerinkine yakın olduğu görülmektedir. Ülkenin bugünkü ekonomik durumunu beş yıl önceki durumu ile 1'in "çok daha iyiye", 5'in ise "çok daha kötüye" gittiği anlamına geldiği bir skalada karşılaştırmalarını istediğimiz AK Parti seçmenlerinin ortalama skoru üç ("Aynı kaldı") civarındayken, 23 Haziran'da İmamoğlu'nu destekleyen diğer üç grup seçmenin geçmişe nazaran ülkenin ekonomik durumun daha kötüye gittiğini düşündüğünü gözlemlemekteyiz. Önümüzdeki bir yıl içerisinde ülkenin mevcut ekonomik durumunda bekledikleri değişimin yönü sorulduğunda ise AK Parti seçmenlerinin az da olsa iyimser (2 - "Biraz daha iyiye gidecek") oldukları gözlemlenirken, CHP seçmenleri ekonomik durumun biraz daha kötüye gideceğini (4) düşünmektedir. Öte yandan ilk seçimde AK Parti adayına oy vermiş ancak yenilenen seçimde CHP adayına oy vereceğini ifade eden seçmenlerin gelecekten beklentisi CHP seçmenlerine yakın ölçüde karamsarken, ilk seçime katılmamış, seçimde geçersiz oy kullanmış ya da diğer parti adaylarına oy vermiş seçmenlerin bu iki gruba nazaran biraz daha iyimser ancak AK Parti seçmenlerine göre daha karamsar oldukları görülmektedir.

Katılımcılara yönelttiğimiz demografya sorularının ilkine göre AK Parti ve CHP seçmenleri arasında kadın-erkek dengesi bakımından önemli bir fark bulunmazken ilk seçimde AK Parti veya diğer partilerin adaylarına ya da geçersiz oy kullanmış seçmenler ile seçime katılmamış seçmenlerden tekrar seçimde İmamoğlu'na oy vereceğini ifade edenler arasında kadınların oldukça yüksek oranda olduğunu gözlemlemekteyiz. Katılımcıların aylık hane halkı gelirlerini kullanarak oluşturduğumuz Ridit skalasında ise AK Parti ve CHP seçmenleri arasında anlamlı bir fark bulunmazken, 23 Haziran'da yapılan seçimde oy tercihlerini değiştiren seçmenlerin her iki partinin partizan seçmenlerinden daha düşük bir gelir seviyesine sahip oldukları gözlemlenmektedir.

Katılımcılara ne sıklıkla namaz kıldıklarına dair sorulan başka bir soruyu kullanarak oluşturduğumuz dindarlık ölçeğine göre AK Parti seçmenleri, CHP seçmenleri ile tekrar seçimde ilk seçimden farklı olarak İmamoğlu'na oy vereceğini belirten seçmenlere nazaran oldukça dindarlardır. Benzer bir biçimde, tekrar seçimde oy tercihlerini değiştiren seçmenler ile her iki seçimde de CHP adayına destek veren seçmenler, AK Parti seçmenlerinden daha gençtirler.

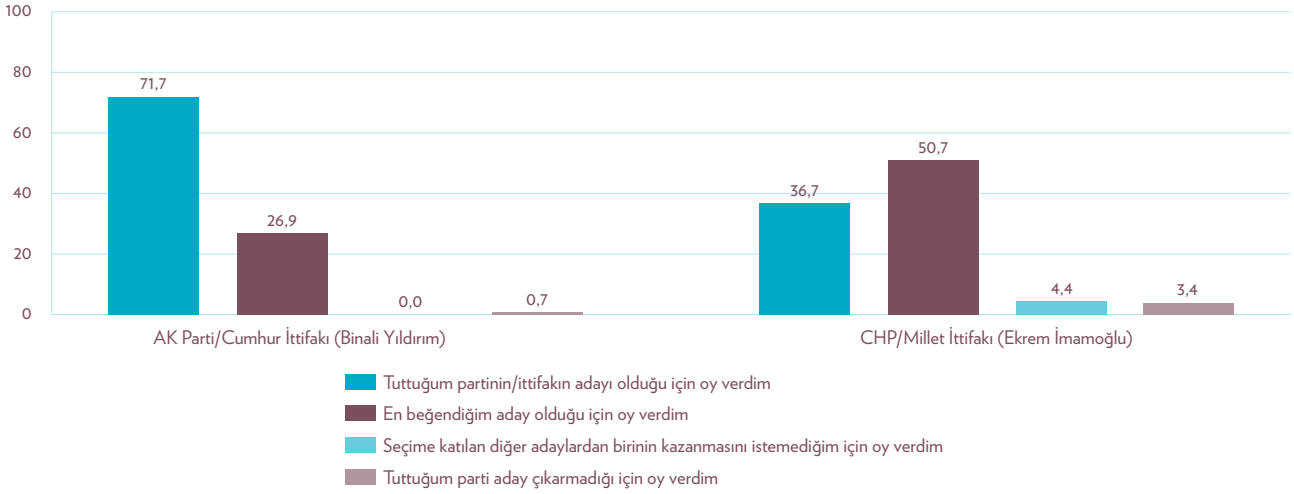
1 31 Mart 2019'da İmamoğlu'na oy verdiğini ancak 23 Haziran 2019'da Yıldırım'a oy vereceğini ifade eden yalnız üç seçmen bulunduğundan, bu kişiler analizlerin dışında tutulmuştur.

Kürtçe bildiğini ifade eden seçmenlerin oranının AK Parti seçmenleri arasında CHP seçmenlerine ve oy tercihini değiştiren seçmenlere göre daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Kürt seçmenlerin yoğunlukla desteklediği HDP'nin her iki seçimde de CHP adayı İmamoğlu'nu desteklediği göz önüne alındığında şaşırtıcı olmayan bir sonuç olarak okunabilecek bu bulguya dair önemli bulduğumuz bir nokta ise ilk seçimde AK Parti adayına oy veren ancak tekrar seçimde İmamoğlu'na oy vereceğini ifade eden ikinci gruptaki seçmenler arasında Kürtçe bildiğini ifade edenlerin oranının diğer üç gruptan da oldukça yüksek oluşudur.

Son olarak, katılımcıların eğitim seviyelerini ölçmek amacıyla kullandığımız sekiz puanlı sıralı seçenekli skaladaki ortalama skorlar göz önüne alındığında AK Parti seçmenlerinin bu dört grup arasında en az eğitimli olanlar olduğu ve iki seçimde oy tercihleri değişen seçmenlerin CHP seçmenine daha yakın eğitim seviyelerine sahip oldukları ortaya çıkmaktadır.

Özetle, yukarıda incelenen siyasi tutum ve demografya soruları kutuplaşma algıları görece daha az ve ideolojik olarak kendilerini sol ve merkezde konumlandıran; ülkedeki ekonomik durumun geçmişe dair daha kötü durumda olduğunu ve önümüzdeki yıl içerisinde bu durumun daha kötüye gideceğini düşünen; aralarında kadınların, gençlerin ve Kürtlerin daha çok olduğu; görece yüksek eğitimli, seküler ve düşük gelir seviyesine sahip seçmenlerin 31 Mart ve 23 Haziran arasında oy tercihlerini değiştirerek tekrar seçimde iki aday arasındaki farkın CHP adayı İmamoğlu lehine oldukça açılmasına sebep olduklarını göstermektedir.

Şekil 3. Aday/ittifak tercihine göre 31 Mart seçimlerinde oy verilen adayı tercih etme sebebi (%)

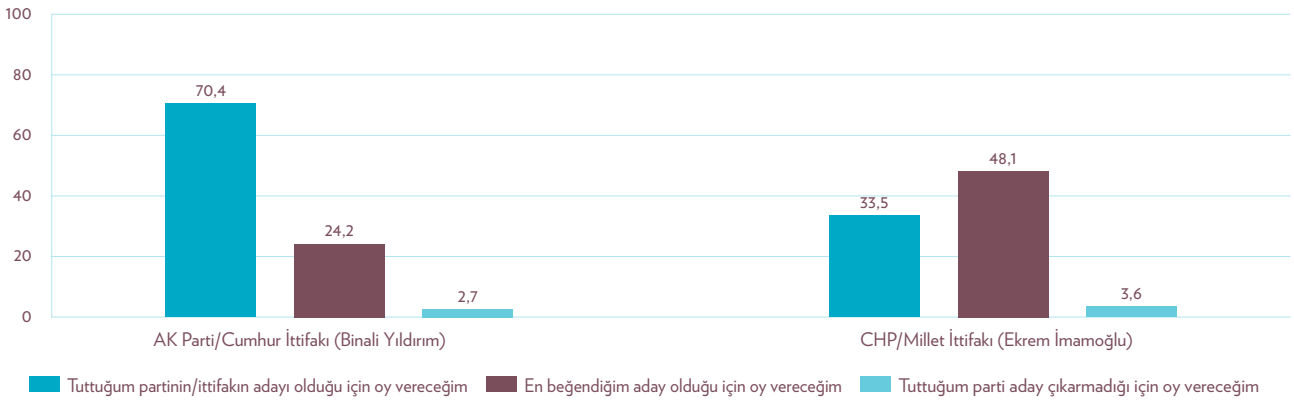

31 Mart 2019'da yapılan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde oy verme nedenleri 23 Haziran 2019 seçimlerindeki aday/ittifak tercihi bazında incelendiğinde; AK Parti/Cumhur İttifakı adayı Binali Yıldırım'a oy vermeyi düşündüğünü belirtenlerin yüzde 72'sinin 31 Mart seçimlerinde tuttuğu partinin/ittifakın adayına oy verdiği görülmektedir.

Öte yandan, CHP/Millet İttifakı adayı Ekrem İmamoğlu'na oy vermeyi düşündüğünü belirtenlerin yüzde 51'inin 31 Mart'taki seçimlerde en beğendiği adaya oy verdiği gözlemlenmektedir.

CHP/Millet İttifakı adayı Ekrem İmamoğlu'na oy vermeyi düşündüğünü ifade eden seçmenlerde 31 Mart seçimlerinde en beğenilen aday olduğu için oy verenlerin oranı AK Parti/Cumhur İttifakı adayı Binali Yıldırım seçmenlerine göre daha yüksektir.

Şekil 4. Aday/ittifak tercihine göre 23 Haziran seçimlerinde oy verilecek adayı tercih etme sebebi (%)

23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde AK Parti/Cumhur İttifakı adayı Binali Yıldırım'a oy vermeyi düşünenlerin yüzde 70'i tuttuğu partinin/ittifakın adayı olduğu için Binali Yıldırım'a oy vereceğini ifade ederken yüzde 24'ü ise en beğendiği aday olduğu için oy vereceğini ifade etmektedir. AK Parti/Cumhur İttifakı adayına oy vermeyi düşünenlerin yüzde 3'ü ise tuttuğu parti aday çıkarmadığı için Binali Yıldırım'a oy vereceğini belirtmiştir.

CHP/Millet İttifakı adayı Ekrem İmamoğlu'na oy vermeyi düşünenlerin yüzde 48'i en beğendiği aday olduğu için bu adaya oy vereceğini ifade ederken yüzde 34'ü tuttuğu partinin/ittifakın adayı olduğu için oy vereceğini ifade etmiştir. CHP/Millet İttifakı adayı Ekrem İmamoğlu'na oy vermeyi düşünenlerin yüzde 4'ü ise tuttuğu parti aday çıkarmadığı için oy vereceğini ifade etmiştir.

Son olarak, 31 Mart 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde oy verilen adayı tercih etme sebeplerinin dağılımı ile 23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde oy verilecek adayı tercih etme sebeplerinin dağılımı aday/ittifak bazında bakıldığında benzerlik göstermektedir.

Yerel Yönetim Hizmetleri ve Seçimler

Yerel seçimlerde genel olarak ulusal siyasi dinamiklerin etkileri ortaya çıkmaktadır. Özellikle partizan kutuplaşmanın etkili olduğu Türkiye gibi ülkelerde yerel konuların seçimleri en azından doğrudan etkilemesi beklenmemektedir. Yine de seçmenin yerel hükümetlerle iletişimi ve yerel hükümetlerden beklentilerini anlamak genel siyasetin dinamiklerini anlamak açısından önemlidir.

Tablo 2. Harcamaların kısılmasını destekleme

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	Ortalamalar arası fark
Yardımlar dahil	500	1,75	1,23	0,25
Yardımlar dahil değil	505	1,5	1,13	

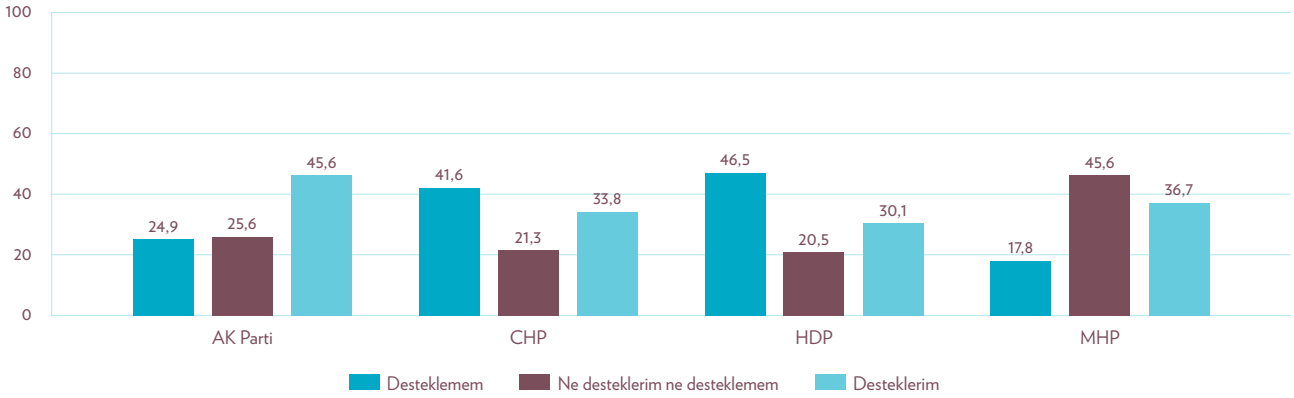
Seçim öncesi tartışmalarda öne çıkan bir konu seçmenin belediyelerden aldığı yardımlar olmuştur. Yüz yüze görüşmelerde kişilerin bu konuda bilgi paylaşmakta çekingen olabilecekleri düşüncesiyle, çalışmamızda bu hassas konuların araştırılması konusunda kullanılan "liste deneyi" yoluyla bu konuda bilgi toplanmaya çalışılmıştır. Görüşülen kişiler tamamen rastsal olarak iki gruba ayrılmış, belediyeden aldıkları hizmetlerin toplam sayısını belirtmeleri istenmiştir. İlgili soru şu şekildedir:

> *Şimdi size belediyelerden alabileceğiniz hizmet türlerini sayacağım. Son bir yıl içinde siz ya da aileniz bu hizmetlerin kaçından faydalandınız? Lütfen seçeneklerden hangilerinden yararlandığınızı değil, sadece kaç tanesinden yararlandığınızı sayı olarak belirtin.*
>
> - *Bahçe düzenleme*
> - *Cenaze hizmetleri*
> - *Sosyal yardım (örneğin yaşlı desteği gibi...)*
> - *Kültür ve sanat*
> - *Mahallenizde yeni yol düzenleme*

Bir gruba sunulan seçeneklerin arasında sosyal yardım sayılmış, diğer gruba ise bu seçenek sunulmamıştır. İki grubun verdiği cevapların ortalama skorları arasındaki fark bize seçmenin yüzde kaçının yardımlardan faydalandığını göstermektedir. Tablo 2'deki sonuçlara göre seçmenin yüzde 25'i belediyelerden yardım almaktadır. İki grup ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak da anlamlıdır. Yardımla ilgili sorular açık olarak sorulduğunda İBB yardım kartına kendisi ya da ailesinin sahip olduğunu söyleyen yalnız 28 kişi olmuştur. İlçe belediyesinden kendisi ya da ailesinin yardım aldığını söyleyen kişi sayısı ise 32'dir. 16 kişi ise her iki programdan da faydalandıklarını belirtmiştir.

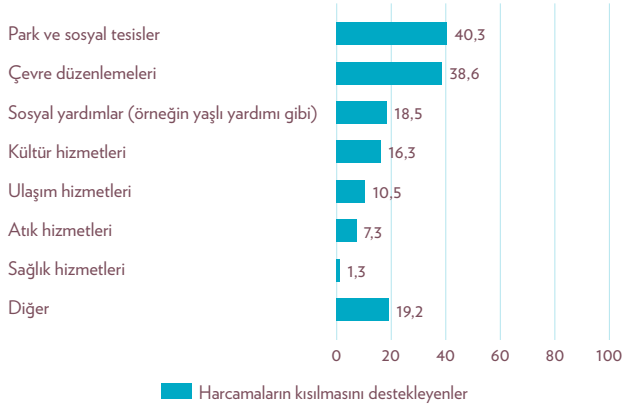
31 Mart ve 23 Haziran seçimleri öncesi tartışmalarda gündemde olan başka bir konu da belediyelerin karşılaştığı borç problemidir. Saha çalışmasında seçmenlerin bu konuyu çözmek için harcamaların kısılmasını destekleyip desteklemedikleri, eğer destekliyorlarsa hangi alanlara öncelik verilmesi gerektiğini düşündükleri de sorulmuştur. Parti tutma ile ilişkisi incelendiğinde harcamaların kısılması konusunda parti seçmenleri arasında çok büyük farklar görülmediği ortaya çıkmaktadır. Ekonomik olarak da sağda oldukları düşünülebilecek olan AK Parti ve MHP'yi tutanların harcamaların kısılmasına biraz daha destek verdikleri görülmektedir. Hizmetler arasında gider kesintisi yapılması için en çok belirtilen alanının ise park ve sosyal tesisler olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 5. Siyasi parti tercihine göre harcamaların kısılmasını destekleme (%)

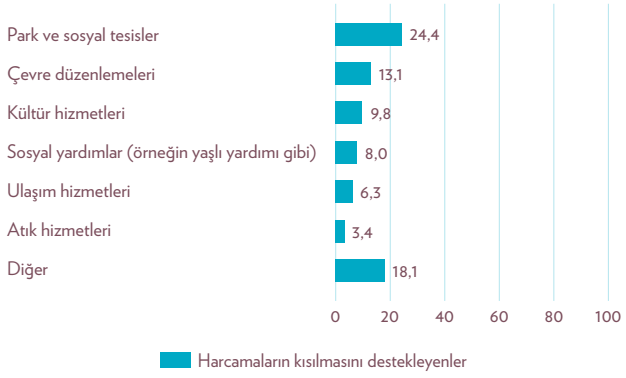
Belediyelerin bütçe açığı vermemek için hizmetlere yaptığı harcamaları kısmasını destekleyen ve desteklemeyenlere parti tercihi bazında bakıldığında; AK Parti'yi tutanların yüzde 46'sının bütçe açığı vermemek için harcamaların kısılmasını desteklediği, yüzde 25'inin ise desteklemediği görülmektedir. CHP'yi tutanların yüzde 34'ü harcamaların kısılmasını desteklediğini ifade ederken, desteklemediğini belirtenlerin oranı yüzde 42'dir. HDP taraftarlarının yüzde 30'u harcamaların kısılmasını desteklerken, yüzde 47'si bütçe açığı vermemek için harcamaların kısılmasını desteklemediğini ifade etmektedir. MHP taraftarlarının ise yüzde 37'si harcamaların kısılmasını desteklerken, harcamaların kısılmasını desteklemeyenlerin oranı yüzde 18'dir, bu parti taraftarlarının yüzde 45'i ise "Ne desteklerim ne de desteklemem" cevabını vermiştir. Belediyelerin bütçe açığı vermemek için hizmetlere yaptığı harcamaları kısmasını en çok destekleyen parti taraftarları yüzde 46 ile AK Partililer olurken, en az destekleyen ise yüzde 30 ile HDP taraftarları olmuştur.

Şekil 6. Bütçe açığı vermemek için harcamaların kısılması gerektiği düşünülen hizmetler (iki cevap) (%)

Araştırmaya katılan kişilerin önemli bir bölümü park ve sosyal tesislere ve çevre düzenlemelerine yapılan harcamaların bütçe açığı vermemek için kısılmasını desteklediğini ifade ederken, yaşlı yardımı gibi sosyal yardımların ve kültür hizmetlerinin kısılmasını desteklediğini ifade edenlerin oranı görece daha düşüktür. Sağlık hizmetleri harcamalarının kısılmasını destekleyenlerin oranının ise oldukça düşük olduğu gözlemlenmektedir.

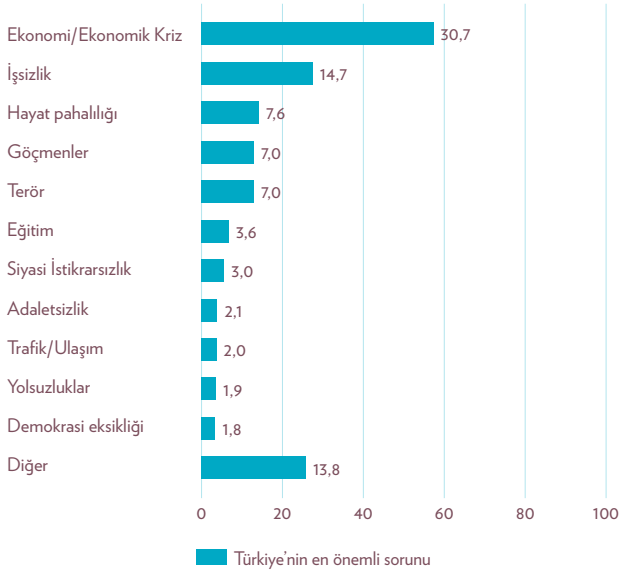
Şekil 7. Bütçe açığı vermemek için harcamaların kısılması gerektiği düşünülen hizmetler (ilk cevap) (%)

Araştırmaya katılan kişilerin yüzde 24'ü park ve sosyal tesislere, yüzde 13'ü çevre düzenlemelerine, yüzde 10'u ise kültür hizmetlerine yapılan harcamaların bütçe açığı vermemek için kısılmasını desteklediğini iki cevap alınabilen bu soruda ilk cevap olarak belirtirken, sosyal yardım harcamalarının kısılmasını desteklediğini ifade edenlerin oranı yüzde 8, ulaşım hizmetleri harcamalarının kısılmasını destekleyenlerin oranı ise yüzde 6'dır. Atık hizmetlerinin kısılmasını destekleyenlerin oranı ise yüzde 3'tür.

Siyasi Tercihlerde Psikolojik Faktörler

Şekil 8. Türkiye'nin bugünkü en önemli sorunu (%)

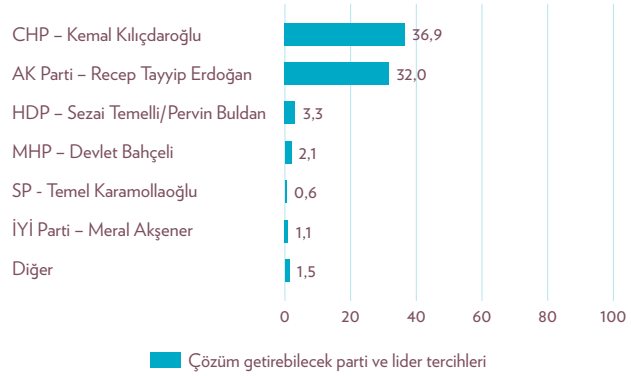
Görüşmeye katılan kişilerin yüzde 31 ile büyük çoğunluğu Türkiye'nin bugünkü en önemli sorununu "Ekonomi/Ekonomik kriz" olarak görmektedir. En önemli sorun olarak ikinci sırada yüzde 15 ile "işsizlik" yer almaktadır. "Hayat pahalılığı"nı Türkiye'nin bugünkü en önemli sorunu olarak görenlerin oranı yüzde 8, göçmenleri ve terörü Türkiye'nin en önemli sorunu olarak görenlerin oranı ise yüzde 7'dir. Görüşülen kişilerin yalnızca yüzde 4'ü eğitimi Türkiye'nin bugünkü en önemli sorunu olarak görmektedir. "Adaletsizlik", "Trafik/Ulaşım", "Yolsuzluklar" ve "Demokrasi Eksikliği" yanıtını verenlerin oranı ise yüzde 2'dir.

Tablo 3. Siyasi parti tercihine göre Türkiye'nin bugünkü en önemli sorunu

	AK Parti	CHP	HDP	MHP
Ekonomi/Ekonomik Kriz	%26,6	%36,9	%32,1	%17,3
İşsizlik	%12,9	%17,1	%14,3	%10,9
Terör	%8,5	%3,2	%2,7	%32,3
Göçmenler	%8,4	%5,3	%1,5	%8,4
Hayat pahalılığı	%6,3	%8,2	%8,7	%2,9
Trafik/Ulaşım	%3,0	%2,0	%0,0	%0,0
Siyasi İstikrarsızlık	%1,8	%4,0	%5,7	%2,9
Eğitim	%1,7	%4,1	%1,3	%5,0
Dış ülkelerle sorunlar	%1,5	%0,0	%0,0	%3,0
Adaletsizlik	%1,3	%3,2	%1,5	%3,0
Çocuk Tacizleri	%1,2	%0,0	%1,5	%0,0

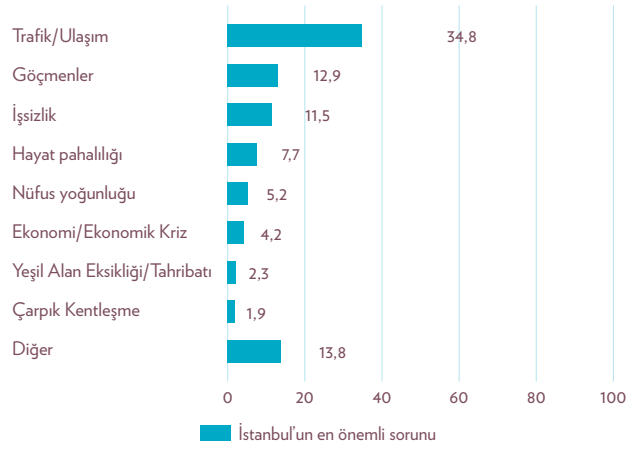
Türkiye'nin en önemli sorunu AK Parti, CHP ve HDP seçmenlerine göre ekonomi ve ekonomik kriz olarak gözlemlenmektedir. AK Parti'yi tutanların yüzde 27'si, CHP'yi tutanların yüzde 37'si, HDP'yi tutanların yüzde 32'si ve MHP'yi tutanların yüzde 17'si ekonomi ve ekonomik krizi Türkiye'nin en önemli sorunu olarak nitelendirmiştir. AK Parti'yi tutanların yüzde 13'ü, CHP'yi tutanların yüzde 17'si, HDP'yi tutanların yüzde 14'ü ve MHP'yi tutanların yüzde 11'i işsizliği Türkiye'nin en önemli sorunu olarak nitelendirmiştir. Diğer parti taraftarlarının aksine terör, MHP taraftarlarının önemli bir bölümü açısından Türkiye'nin en önemli sorunudur. AK Parti'yi tutanların yüzde 9'u, CHP'yi ve HDP'yi tutanların yüzde 3'ü, MHP'yi tutanların ise yüzde 32'si terörün Türkiye'nin en önemli sorunu olduğunu ifade etmiştir. AK Parti'yi tutanların yüzde 8'i, CHP'yi tutanların yüzde 5'i, HDP'yi tutanların yüzde 2'si, MHP'yi tutanların ise yüzde 8'i göçmenleri Türkiye'nin en önemli sorunu olarak nitelendirmiştir.

Şekil 9. Türkiye'nin bugünkü en önemli sorununa en iyi çözümü getirebilecek siyasi parti ve lider (%)

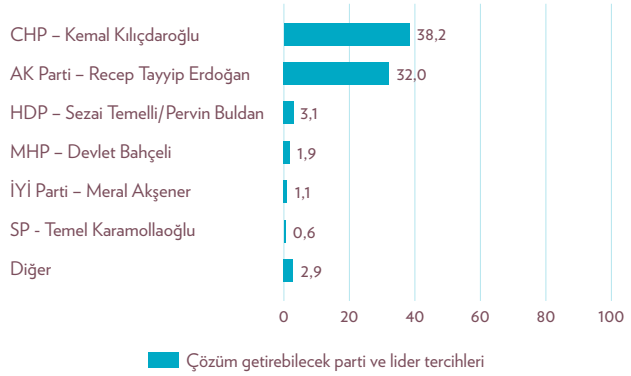
Türkiye'nin en önemli sorunu olarak söylenen soruna en iyi çözümü getirebilecek parti ve liderin hangisi olduğu sorulduğunda; görüşülen kişilerin yüzde 37'si CHP–Kemal Kılıçdaroğlu yanıtını verirken, yüzde 32'si AK Parti–Recep Tayyip Erdoğan, yüzde 3'ü HDP-Sezai Temelli ve Pervin Buldan, yüzde 2'si ise MHP-Devlet Bahçeli yanıtını vermiştir.

Şekil 10. İstanbul'un bugünkü en önemli sorunu (%)

Görüşülen kişilerin yüzde 35'i trafik ve ulaşımı İstanbul'un en önemli sorunu olarak görürken; yüzde 13'ü göçmenleri, yüzde 12'si işsizliği, yüzde 8'i hayat pahalılığını, yüzde 5'i ise nüfus yoğunluğunu İstanbul'un en önemli sorunu olarak nitelendirmektedir. İstanbul'un en büyük sorunu olarak ekonomik sorunları görenlerin oranı yüzde 4, yeşil alan eksikliği-tahribatı ve çarpık kentleşme yanıtını verenlerin oranı ise yüzde 2'dir.

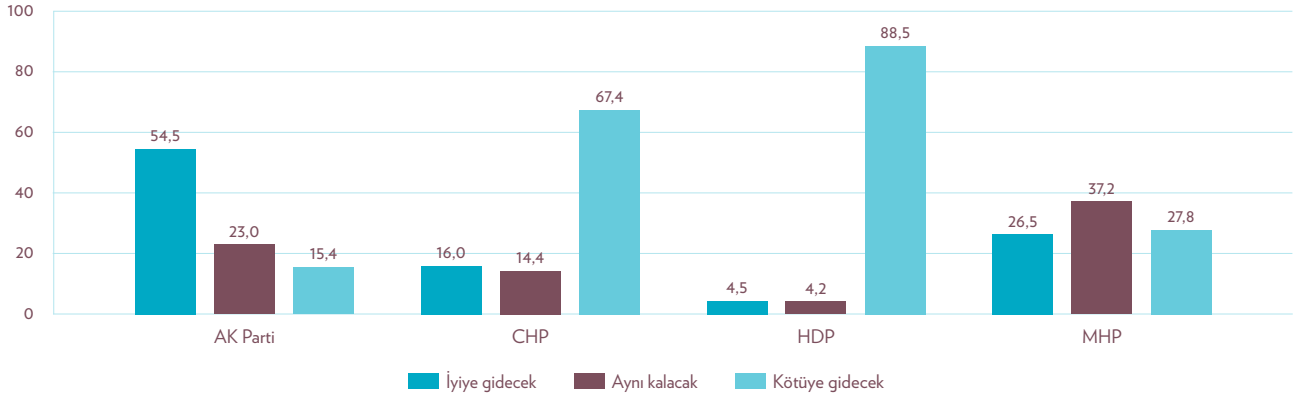
Şekil 11. İstanbul'un bugünkü en önemli sorununa en iyi çözümü getirebilecek siyasi parti ve lider (%)

Görüşülen kişilerin yüzde 38'i İstanbul'un en önemli sorunu olarak söylenen soruna en iyi çözüm getirebilecek parti ve liderin CHP–Kemal Kılıçdaroğlu olduğunu düşünürken, yüzde 32'si AK Parti–Recep Tayyip Erdoğan yanıtını vermiştir. Katılımcıların yüzde 3'ü HDP–Sezai Temelli–Pervin Buldan, yüzde 2'si MHP-Devlet Bahçeli yanıtını vermiştir.

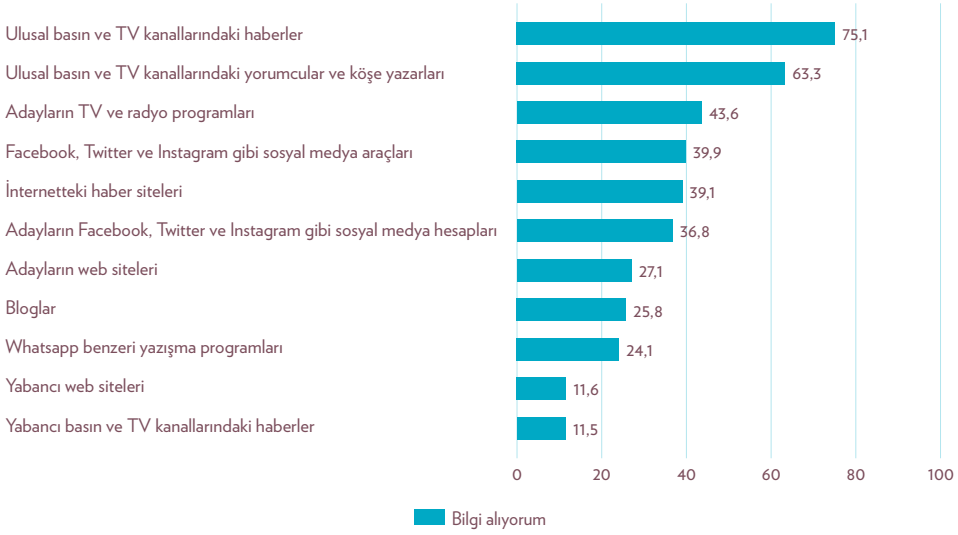
Önümüzdeki 1 yıl içerisinde ekonomik durumun kötüye gideceğini düşünenlerin oranının HDP taraftarlarında en yüksek olduğu gözlemlenirken, iyiye gideceğini düşünenlerin oranı ise AK Parti'yi tutanlarda en yüksektir. AK Parti taraftarlarının yüzde 55'i önümüzdeki bir yıl içinde ekonomik durumun iyiye gideceğini düşünürken, yüzde 15'i kötüye gideceğini düşündüğünü ifade etmiştir. Buna karşılık, CHP'yi tutanlarda ekonominin önümüzdeki 1 yıl içerisinde kötüye gideceğini düşünenlerin oranı çok daha yüksektir. CHP'lilerin yüzde 16'sı ekonominin önümüzdeki bir yıl içerisinde iyiye gideceğini düşündüğünü belirtirken, yüzde 67'si kötüye gideceğini düşündüğünü belirtmiştir. Ekonominin kötüye gideceğini düşündüğünü belirtenlerin oranının HDP'lilerde diğer parti taraftarlarına göre çok daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. HDP'lilerin neredeyse yüzde 90'ı ekonominin önümüzdeki bir yıl içinde kötüye gideceğini düşündüğünü belirtmektedir. MHP'lilerin yüzde 37'si ülke ekonomisinin aynı kalacağını düşünürken, önümüzdeki 1 yıl içinde ülke ekonomisinin iyiye gideceğini düşünenlerin oranı yüzde 27, kötüye gideceğini düşünenlerin oranı ise yüzde 28 olarak gözlemlenmektedir.

Şekil 12. Siyasi parti tercihine göre önümüzdeki 1 yıl içinde ekonomik durumdan beklenti (%)

Seçimde Bilgi Kaynakları ve "Yalan Haber" Kullanımı

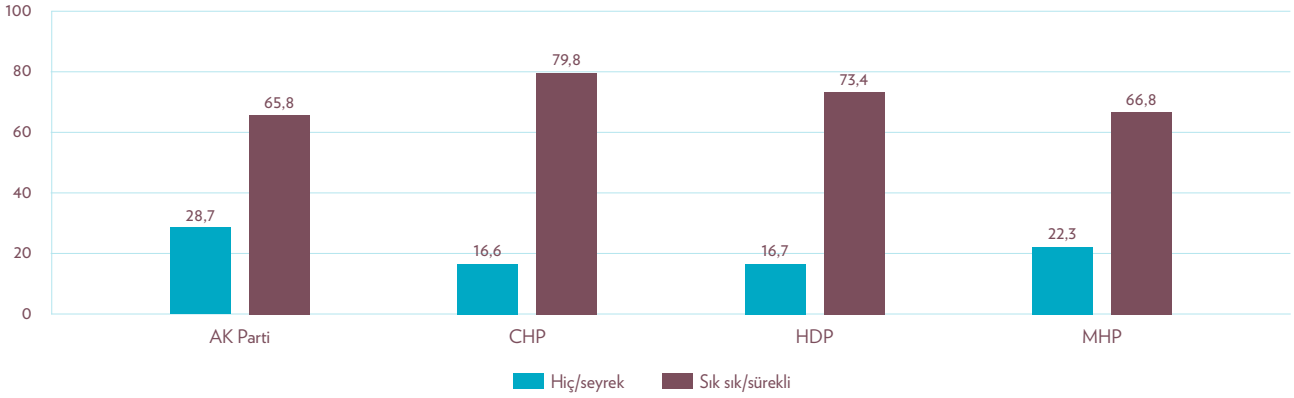
Şekil 13. 23 Haziran seçimleriyle ilgili bilgi alınan kaynaklar (%)

Görüşülen kişilerin 23 Haziran seçimleriyle ilgili bilgi almayı en fazla tercih ettikleri bilgi kaynağının "ulusal basın ve TV kanallarındaki haberler" olduğu gözlemlenmektedir. Görüşülen kişilerin dörtte üçü 23 Haziran seçimleriyle ilgili ulusal basın ve TV kanallarındaki haberlerden zaman zaman ya da çok sık bilgi aldıklarını ifade ederken, ulusal basın ve TV kanallarındaki yorumcular ve köşe yazarlarından bilgi aldığını belirtenlerin oranı ise yüzde 63'tür. Adayların TV ve radyo programlarından bilgi aldığını belirtenlerin oranı yüzde 44, Facebook, Twitter ve Instagram gibi sosyal medya araçlarından bilgi aldıklarını ifade edenlerin oranı yüzde 40'tır.

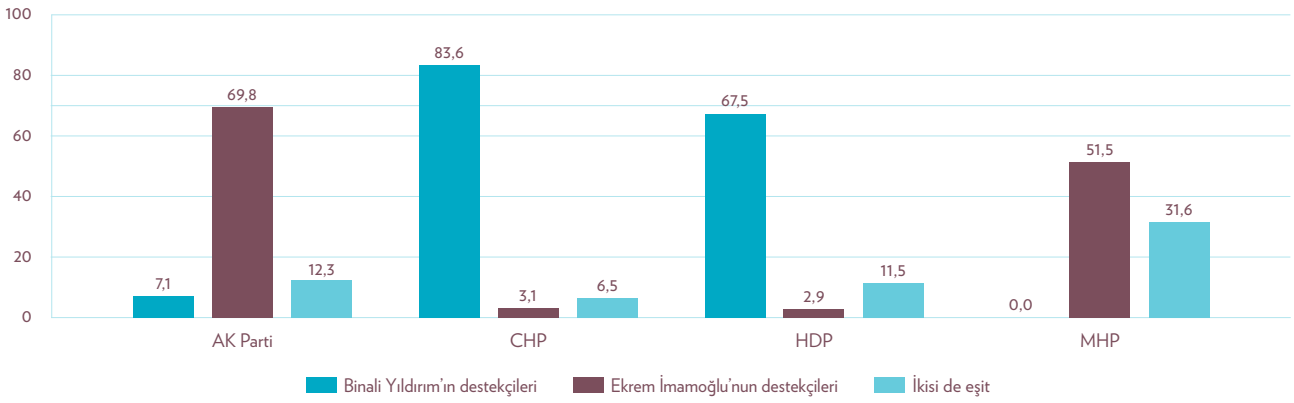
Görüşülen kişilerin yüzde 39'u 23 Haziran seçimleriyle ilgili internetteki haber sitelerinden bilgi aldıklarını belirtirken, adayların Facebook, Twitter ve Instagram gibi sosyal medya hesaplarından bilgi aldıklarını ifade edenlerin oranı yüzde 37'dir. Adayların web sitelerinden bilgi aldıklarını ifade edenlerin oranı ise yüzde 27 olarak gözlemlenmektedir. Yabancı basın kaynakları ve web sitelerinden bilgi alanların oranı ise daha düşüktür, bu bilgi kaynaklarından 23 Haziran seçimleriyle ilgili zaman zaman ya da çok sık bilgi aldıklarını belirtenlerin oranı yüzde 12'dir.

Şekil 14. Siyasi parti tercihine göre 23 Haziran seçim sürecinde ne sıklıkta yalan haberlerle karşılaşıldığı (%)

23 Haziran seçim sürecinde dört partinin seçmenlerinin de sıklıkla yalan haberlerle karşılaştığını ifade ettiği gözlemlenmektedir; bununla birlikte CHP'yi tutanlarda bu oranın diğer parti taraftarlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. AK Parti'yi ve MHP'yi tutanların yaklaşık üçte ikisi bu süreçte sık sık yalan haberlerle karşılaştıklarını belirtirken, bu oran CHP'yi tutanlarda yüzde 80'dir. HDP taraftarlarının ise yaklaşık dörtte üçünün 23 Haziran seçim sürecinde sıklıkla yalan haberlerle karşılaştıklarını ifade ettiği gözlemlenmektedir. AK Parti'yi tutanların yüzde 29'u 23 Haziran seçimleri düşünüldüğünde hiç ya da seyrek şekilde yalan haberlerle karşı karşıya kaldıklarını belirtirken, CHP'yi ve HDP'yi tutanlarda bu oran yüzde 17'dir. MHP'yi tutanların ise 22'si 23 Haziran seçim sürecinde hiç ya da seyrek şekilde yalan haberle karşılaştığını belirtmiştir.

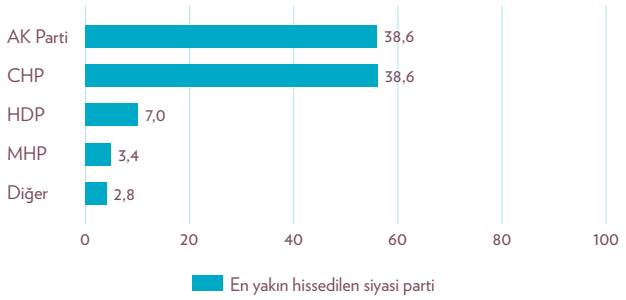
Şekil 15. Siyasi parti tercihine göre 23 Haziran seçim sürecinde hangi tarafın destekçilerinin daha fazla yalan haber kullandığını düşünme (%)

AK Parti'yi tutanların yüzde 70'i Ekrem İmamoğlu'nun, yüzde 7'si Binali Yıldırım'ın destekçilerinin 23 Haziran seçimleri sürecinde daha fazla yalan haber kullandığını düşündüğünü ifade ederken, yüzde 12'si "ikisi de eşit" yanıtını vermiştir. CHP'yi tutanların yüzde 84'ü Binali Yıldırım'ın destekçilerinin 23 Haziran seçimleri sürecinde daha fazla yalan haber kullandığını belirtirken, yüzde 3'ü Ekrem İmamoğlu'nun destekçileri yanıtını vermiştir. "İkisi de eşit" yanıtını verenlerin oranı ise yüzde 7'dir. HDP'yi tutanların yüzde 68'i Binali Yıldırım'ın destekçilerinin 23 Haziran seçimleri sürecinde daha fazla yalan haber kullandığını belirtirken, yüzde 3'ü Ekrem İmamoğlu'nun destekçileri yüzde 12'si ise "ikisi de eşit" yanıtını vermiştir. MHP'yi tutanların yüzde 52'si Ekrem İmamoğlu'nun destekçilerinin 23 Haziran seçimleri sürecinde daha fazla yalan haber kullandığını belirtirken, yüzde 32'si "ikisi de eşit" yanıtını vermiştir.

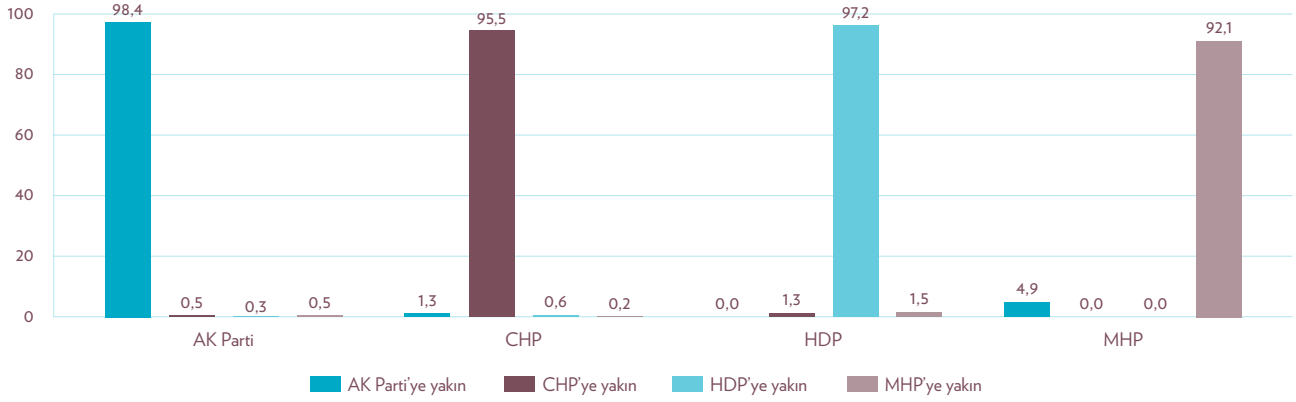
Siyasi Parti Tercihleri ve Parti Tabanlarına Uzaklık

Şekil 16. En yakın hissedilen siyasi parti (%)

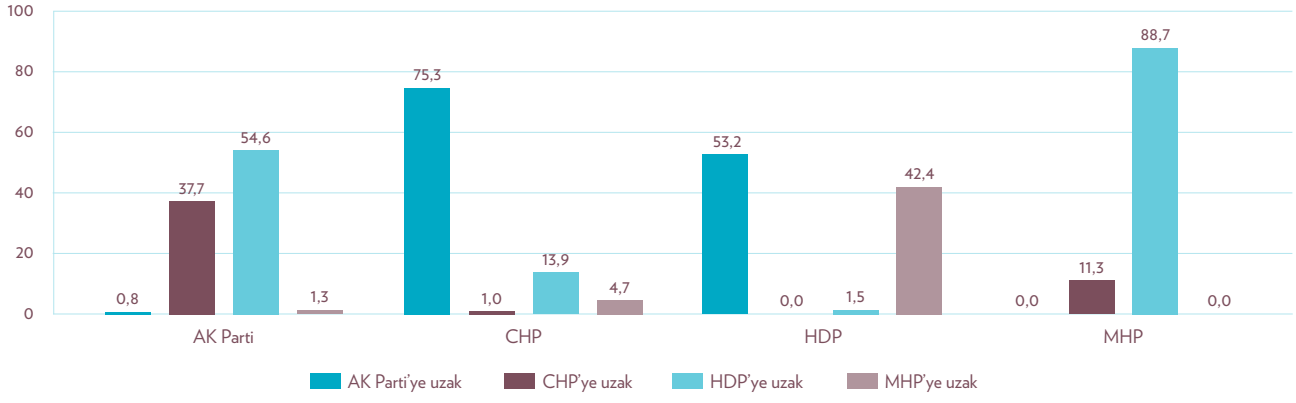
Görüşülen kişilere kendilerini en yakın hissettikleri parti sorulduğunda AK Parti ve CHP'yi belirtenlerin oranının aynı olduğu görülmektedir. Yüzde 39'luk bir kesim AK Partiyi, diğer yüzde 39'luk bir kesim ise CHP'yi en yakın hissettiği parti olarak belirtmiştir. HDP'nin oranı yüzde 7 ve MHP'nin oranı yüzde 3 olarak gözlemlenmektedir.

Şekil 17. Siyasi parti tercihine göre taraftarlarına en yakın hissedilen siyasi parti (%)

AK Parti'yi tutanların yüzde 98'i kendilerini en yakın hissettikleri parti taraftarlarının AK Partiyi tutanlar olduğunu belirtmiştir. CHP'yi tutanların yüzde 96'sının ise en yakın hissettikleri parti taraftarlarının CHP taraftarları olduğu gözlemlenmektedir. HDP'yi tutanların yüzde 97'si HDP taraftarlarına en yakın hissettiğini belirtmektedir. MHP'yi tutanların yüzde 92'si kendilerini MHP taraftarlarına en yakın hissederken, yüzde 5'i kendilerini AK Parti'yi tutanlara yakın hissettiklerini belirtmiştir.

Şekil 18. Siyasi parti tercihine göre taraftarlarına en uzak hissedilen siyasi parti (%)

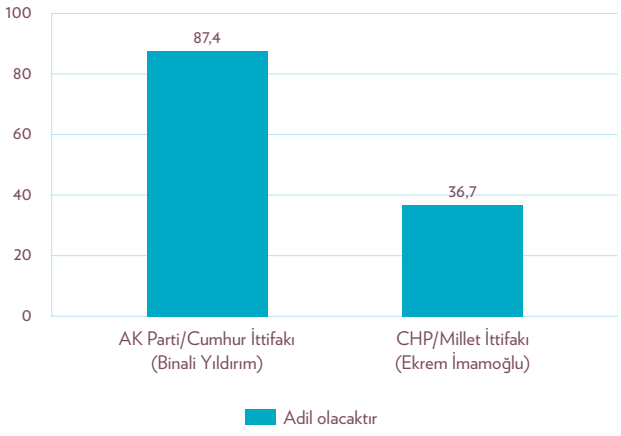

AK Parti'yi tutanların kendilerini en uzak hissettikleri siyasi parti taraftarlarının HDP taraftarları olduğu gözlemlenmektedir. AK Parti'yi tutanların yüzde 55'i HDP taraftarlarına kendilerini en uzak hissettiklerini belirtmiştir. AK Parti'yi tutanların yüzde 38'i kendilerini CHP taraftarlarına en uzak hissettiklerini ifade ederken, CHP'yi tutanların kendilerini en uzak hissettikleri parti taraftarlarının AK Parti taraftarları olduğu gözlemlenmektedir. Bu oran ise yüzde 75'tir. CHP'yi tutanların yüzde 14'ü HDP taraftarlarına kendilerini en uzak hissettiklerini ifade ederken, yüzde 5'i kendilerini en uzak hissettikleri parti taraftarlarının MHP taraftarları olduğunu belirtmiştir.

HDP'yi tutanların kendilerini en uzak hissettikleri parti taraftarlarının AK Parti'yi tutanlar olduğu gözlemlenmektedir. Bu oran HDP seçmenlerinin yüzde 53'ünü oluşturmaktadır. HDP'yi tutanların kendilerini en uzak hissettiklerini belirttikleri ikinci parti taraftarlarının ise yüzde 42 ile MHP'yi tutanlar olduğu görülmektedir.

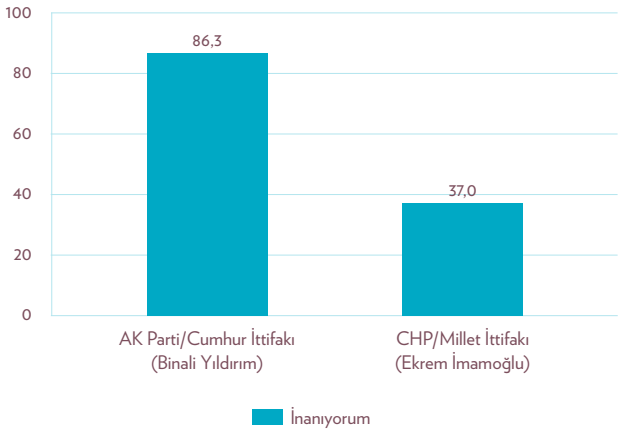
MHP'yi tutanların yüzde 89'u kendilerini en uzak hissettikleri parti taraftarlarının HDP'liler olduğunu belirtirken, yüzde 11'i bu soruya CHP taraftarları yanıtını vermiştir.

Şekil 19. Aday/ittifak tercihine göre 23 Haziran seçimlerinin ne ölçüde adil olacağı hakkındaki düşünceler (adil olacaktır yanıtlarının oranı) (%)

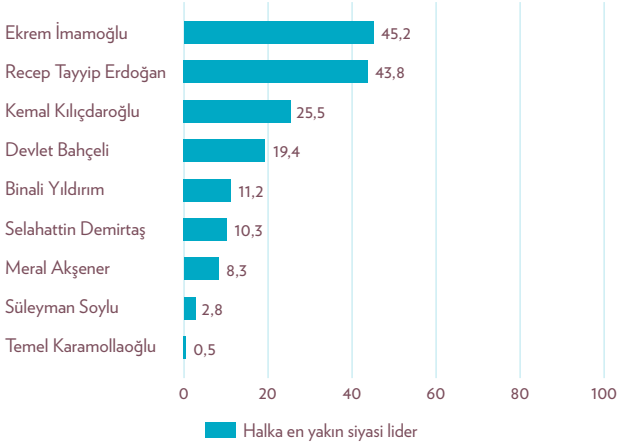
AK Parti/Cumhur İttifakı adayı Binali Yıldırım'ı desteklediğini belirten seçmenlerin yüzde 87 ile büyük çoğunluğu 23 Haziran 2019 seçiminin adil olacağını düşünürken, CHP/Millet İttifakı adayı Ekrem İmamoğlu'nu desteklediğini belirten seçmenlerde bu oran çok daha düşüktür. CHP/Millet İttifakı adayı Ekrem İmamoğlu'nu desteklediğini söyleyenlerin yalnızca yüzde 37'si 23 Haziran seçimlerinin adil olacağını düşündüğünü ifade etmiştir.

Şekil 20. Aday/ittifak tercihine göre 23 Haziran seçimlerinde oy sayımlarının ne ölçüde doğru yapılacağına dair inanç (inanıyorum yanıtlarının oranı)

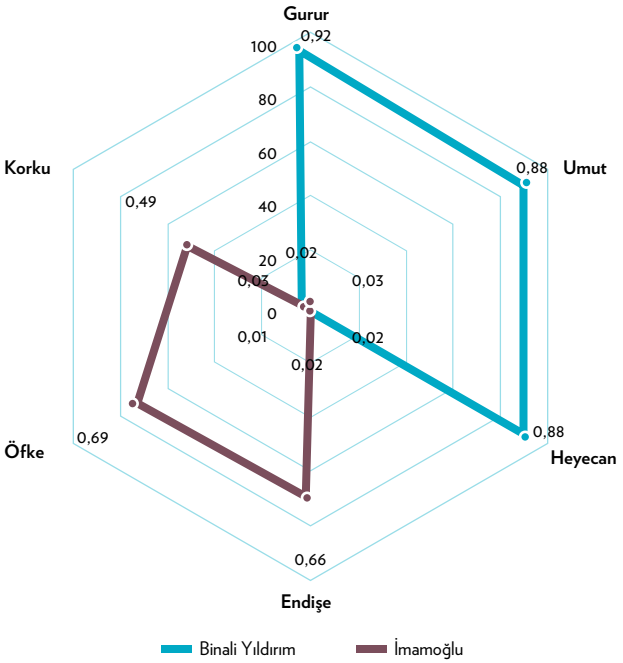
Bir önceki grafikte yer alan 23 Haziran seçiminin adil olacağını belirtenlerin oranları ile aynı seçimin oy sayımlarının doğru bir şekilde yapılacağına inananların oranları aday/ittifak tercihi bazında bakıldığında benzerlik göstermektedir. AK Parti/Cumhur İttifakı adayı Binali Yıldırım'ı desteklediğini belirten seçmenlerin yüzde 86'sı 23 Haziran seçiminde oy sayımının doğru bir şekilde yapılacağına inandığını ifade ederken, CHP/Millet İttifakı adayı Ekrem İmamoğlu'nu desteklediğini belirten seçmenlerin yalnızca yüzde 37'si sayımın doğru bir şekilde yapılacağına inandığını ifade etmiştir.

Şekil 21. Halka en yakın siyasi lider (%)

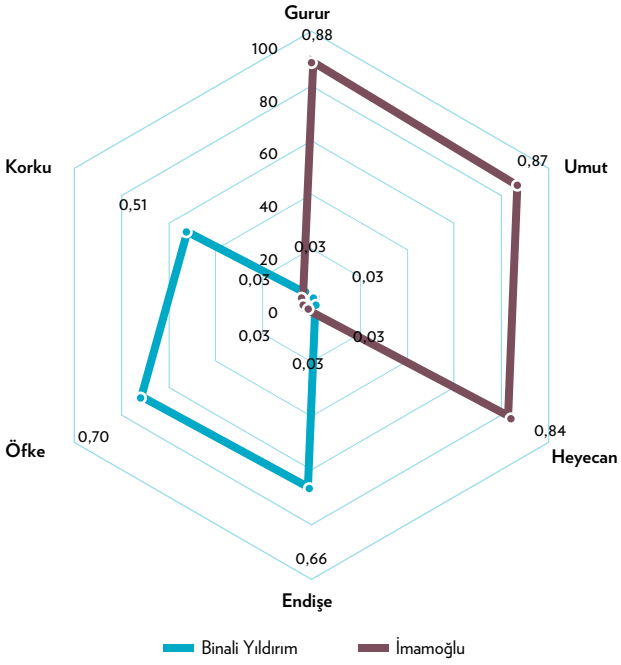
Görüşülen kişilere siyasi liderler arasında halka en yakın ve halkın çıkarlarını en fazla gözettiğini düşündükleri lideri belirtmeleri istenmiştir. Ekrem İmamoğlu'nun halka en yakın ve halkın çıkarlarını en fazla koruyan siyasi lider olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 45 ile ilk sırada yer almaktayken, bunu yüzde 44 ile Recep Tayyip Erdoğan takip etmektedir. Kemal Kılıçdaroğlu ise yüzde 26 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Devlet Bahçeli'nin halka en yakın ve halkın çıkarlarını en fazla koruyan siyasi lider olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 19 iken Binali Yıldırım'ı halka en yakın lider olarak görenlerin oranı yüzde 11'dir. Selahattin Demirtaş'ı halka en yakın lider olarak görenlerin oranı yüzde 10 iken bunu sırasıyla yüzde 8 ile Meral Akşener, yüzde 3 ile Süleyman Soylu ve yüzde 1 ile Temel Karamollaoğlu takip etmektedir.

Şekil 22. Aday/ittifak tercihine göre Recep Tayyip Erdoğan'ın uyandırdığı duygular ("çok sık" ve "sık" yanıtlarının yüzdesi) (%)

AK Parti/Cumhur İttifakı adayı Binali Yıldırım'a oy vermeye daha yakın hissedenlerin yüzde 92'si Recep Tayyip Erdoğan'ın kendilerini gururlandırdığını ifade ederken yüzde 88'i ise kendilerini umutlandırdığını ve heyecanlandığını ifade etmiştir. Ekrem İmamoğlu'na oy vermeyi düşünenlerin Recep Tayyip Erdoğan'a karşı hissettiği duyguların oldukça negatif olduğu görülmektedir. Görüşülen kişilerin yüzde 69'u Recep Tayyip Erdoğan'ın kendilerini öfkelendirdiğini, yüzde 66'sı endişelendirdiğini ve yüzde 49'u korkuttuğunu ifade etmiştir.

Şekil 23. Aday/ittifak tercihine göre Ekrem İmamoğlu'nun uyandırdığı duygular- ("çok sık" ve "sık" yanıtlarının yüzdesi) (%)

CHP/Millet İttifakı adayı Ekrem İmamoğlu'na oy vermeye daha yakın hissedenlerin Ekrem İmamoğlu'na karşı pozitif duygular hissettiği gözlemlenmektedir. CHP/Millet İttifakına oy vermeyi düşünenlerin yüzde 88'i Ekrem İmamoğlu'nun kendilerini gururlandırdığını, yüzde 87'si kendilerini umutlandırdığını ve yüzde 84'ü kendilerini heyecanlandırdığını ifade etmiştir.

AK Parti/Cumhur İttifakı adayı Binali Yıldırım'a oy vermeye daha yakın hissedenlerin Ekrem İmamoğlu'na karşı hissettiği duyguların ise yine oldukça negatif olduğu gözlemlenmektedir. Ak Parti/Cumhur İttifakı'na oy vermeyi düşünenlerin yüzde 70'i Ekrem İmamoğlu'nun kendilerini öfkelendirdiğini, yüzde 66'sı kendilerini endişelendirdiğini ve yüzde 51'i kendilerini korkuttuğunu ifade etmişlerdir.

SONUÇ

23 Haziran 2019 seçimlerinde bir kez daha görülmüştür ki oy verme kararında halen en önemli olan değişken siyasal parti tutma olgusudur. Küçük yaştan itibaren, etnik köken, mezhep/din/laiklik gibi kültürel etkenlerin belirlediği siyasal parti tutma olgusu kuvvetli olan kişiler, tüm siyasal olguları ve hükümetin her türlü başarısını siyasal parti tutma duygusunun süzgecinden geçirerek değerlendirmektedirler. Bu kişilerin hükümetin geçmiş icraatlarını değerlendirmelerinde olduğu gibi geleceğe yönelik beklentilerinde de parti tutma duygusu esas belirleyici etken olmaktadır. Makro ekonomik göstergelerdeki ciddi ölçüde bozulmaya karşın halen AK Parti'yi tutmakta olduğunu söyleyen seçmenlerin yarısından fazlasının ekonominin önümüzdeki bir yıl içinde düzeleceği yönündeki beklentileri bunun en iyi örneklerindendir. Diğer hiçbir siyasal partiyi tutmakta olan seçmende ileriye dönük ekonomik başarı beklentisinde benzer bir tutum veya eğilim olmadığını da saptamış olduğumuzdan, burada duygusal siyasal parti bağımlılığının ne derecede güçlü bir oy tercihi değerlendirmesi kıstası oluşturduğunu görmekteyiz. Aynı şekilde, çalışmamızda siyasal parti tutma olgusunun 23 Haziran 2019 seçimlerine katılan adaylar konusundaki gurur, heyecan, öfke, korku gibi diğer duyguları da nasıl etkilediğini göstermiş bulunuyoruz.

Kültürel temelli bir kamplaşma ortamındaki Türkiye'de siyasal parti tutma ağırlıklı düşünme eğiliminin seçmenin üçte ikisi civarındaki bir kitlede yaygın olmasının, bu kitleleri birbirine düşman edici, ayrıştırıcı ve çatıştırıcı bir siyasal söylemle yapılan politikaların gücünü de arttırdığını söylemek mümkündür. Ancak, yüzde 7-8 gibi küçük bir kitle olsa dahi, bu tür söylemlere, özellikle siyasal parti tutma düzeylerinin düşük olması nedeniyle seçmenlerin bir bölümü tarafından prim verilmemesi, İmamoğlu'nun kucaklayıcı (inclusive) tutum ve söylemlerinin bu kitle üzerinde ikna edici olmasının önemli bir etki yarattığını düşünmek mümkündür. Bu oy kaymasının yanı sıra 31 Mart 2019 seçimlerine katılmayan bir grup seçmenin de 23 Haziran 2019 seçimlerine katılarak İmamoğlu'na oy verme eğilimine girmesi sonucunda İstanbul'un tarihinde görülmemiş bir oy oranı ile Ekrem İmamoğlu'nun kazanmış olduğu bir belediye seçiminin gerçekleştiği görülmektedir. Burada bir ideolojik yeniden saflaşma ya da İstanbul seçmeninin zihin haritasının kökten değişmesi türünden bir olgudan bahsetmek zordur. Zaten seçimi kazanan aday Ekrem İmamoğlu'nun seçim kampanyasının özelliği de bir ideolojik farklılıktan çok, ideolojiler üstü bir kucaklayıcılık üzerine kurulmuş olmasıydı. Ancak ideolojik bakış açısı ve siyasal parti tutma olgusu çok derin olmayan ve hatta önceki seçime katılmamış ve bir kısmı da küskün olan seçmenlerin de umutlanarak, 31 Mart 2019 seçimlerinde görülen uygulamalar konusunda hissettikleri adaletsizlik/haksızlık duygusuyla oy vermeye yönelmiş olduğu gibi görüntüsü ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın bir diğer önemli sonucu da demokrasi açısından en büyük destek gören yapı ve hatta kurumun oy/sandık olmasıdır. Sandıksal demokrasi Türkiye'de halen etkili olarak işlemekteymiş gibi görünmektedir. Bu gözlemimizin sadece Türkiye için değil, tüm demokratikleşmekte olan ülkeler için önem arz ettiğini vurgulamak ve demokrasinin kurum ve kuralları arasında en dayanıklı olan ve en zor aşınan yapının seçimler olduğuna da dikkat çekmek isteriz.

İPM | IPC

İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ
SABANCI ÜNİVERSİTESİ KAMPUSU
ISTANBUL POLICY CENTER
AT SABANCI UNIVERSITY

ISBN: 978-605-2095-69-0

İstanbul Politikalar Merkezi
Bankalar Caddesi No: 2 Minerva Han 34420
Karaköy, İstanbul TÜRKİYE

☎ +90 212 292 49 39
+90 212 292 49 57
@ ipc@sabanciuniv.edu
w ipc.sabanciuniv.edu